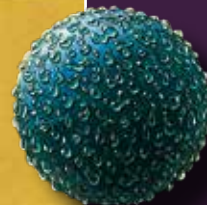

opdatering

Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum

2018

opdatering

Årbog for Vardemuseerne &
Ringkøbing-Skjern Museum 2018

opdatering
Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2018

© Forfatterne, Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2019

Redaktion: Caroline E. Larsen og Tine Lorange

Korrektur: Harriet Ludvigsen

Grafisk tilrettelæggelse: Tine Lorange

Forsidefoto: Niels Provstgaard sammen med sin fuglesamling. Fotoet fik Ringkøbing-Skjern Museum i forbindelse med istandsættelse og genåbning af Provstgaards Hus. Læs mere om Provstgaards Hus på side 76 og 84.

Fotos og illustrationer: med mindre andet er angivet ved de enkelte fotos og illustrationer tilhører billedmaterialet i denne bog Vardemuseerne, Ringkøbing-Skjern Museum eller Arkæologi Vestjylland

Alle kort, Danmarks Højdemodel og ortofotos: ©Geodatastyrelsen

Skrift: Myriad Pro

Papir: MultiArt Silk 130g

Omslag: 1/s 260g

Tryk: PE Offset, Varde

ISBN 978-87-93713-09-3

ISSN 1903-9581

Kære Læser!

Velkommen til endnu en udgave af *opdatering*, den fælles årbog for Ringkøbing-Skjern Museum og Vardemuseerne. Årbogen er som altid et forsøg på at fastholde noget af alt det, som er sket på de to museer i det forløbne år. Nogle år har vi prøvet at lægge et tema for årbogen. For det meste er den eneste røde tråd dog de enkelte skribenters lyst til at fortælle om deres opdagelser og oplevelser, om fund og fortidsminder og om dramatiske, stille, rørende eller overraskende historier, der dukker ud af museumsarbejdet. Og fortællelysten er heldigvis stor på de to museer. Så derfor kommer vi også i år vidt omkring. Fra arkæologiske detektorfund over Ringkøbings middelalder og lensaflysningen i Vestjylland og historier om de tyske flygtninge i Danmark efter Anden Verdenskrig til restaureringen og genåbningen af Provstgaardens Hus i Skjern Enge og børns oplevelser i Tirpitz. For ikke at glemme beretningerne fra museumsforeningerne og oversigten over de arkæologiske

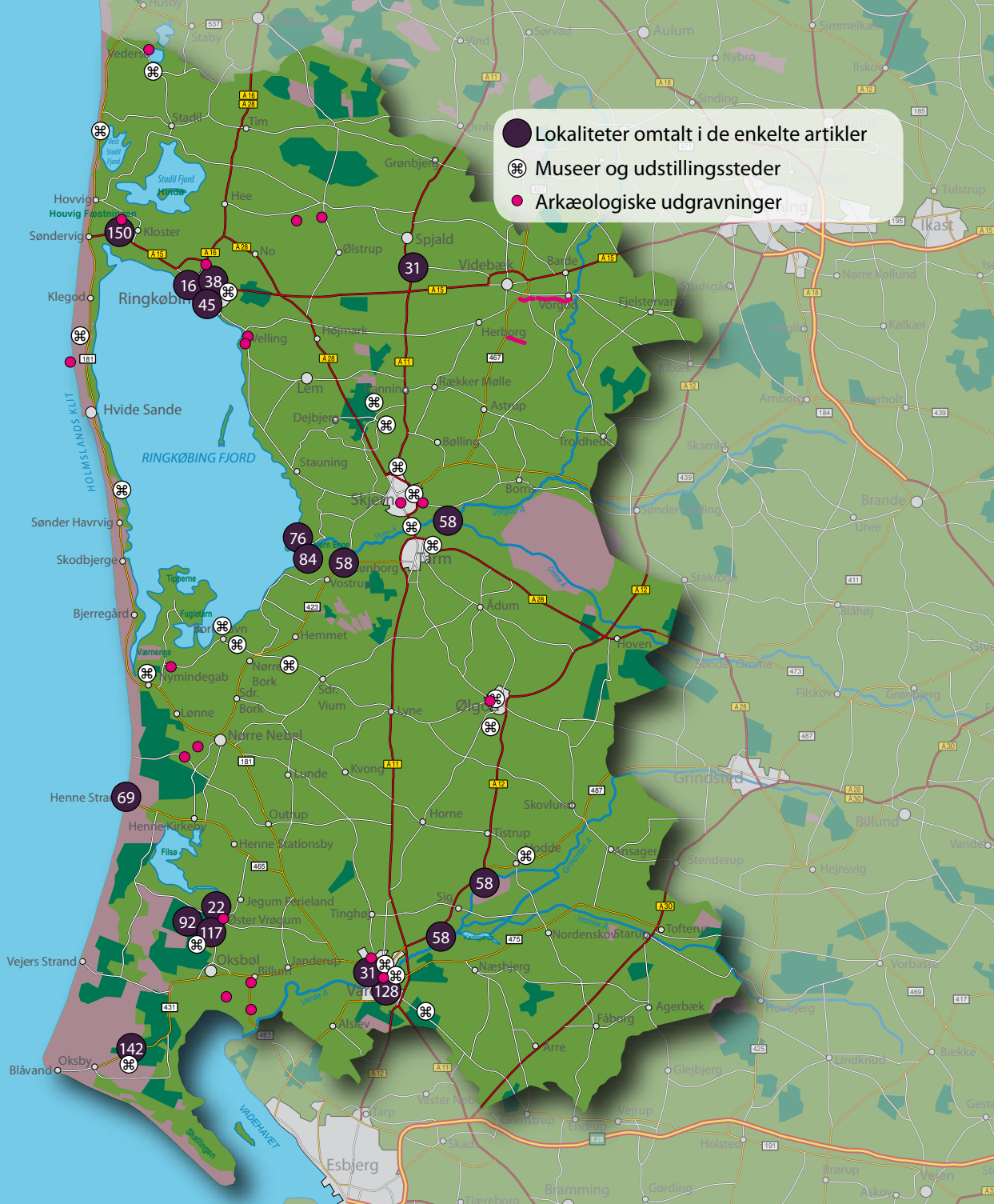
udgravninger i løbet af året. Man fornemmer forhåbentlig både bredden og det store omfang af det arbejde, de to museers medarbejdere har præsteret – igen.

Med til travlheden hører, at begge museer – trods den rekordvarme sommer – satte besøgsrekord. For første gang nogen sinde nåede vi nu meget tæt på 500.000 gæster til sammen.

Midt i denne på alle måder rekordsommer valgte Kim Clausen at træde tilbage efter 43 år som direktør for Ringkøbing-Skjern Museum. Da Kim Clausen i 1975 kom til det lille Skjern Museum, holdt han det søndagsåbent for i alt 300 gæster det første år. Inden han gik af som direktør for det fusionerede Ringkøbing-Skjern Museum rundede gæstetallet 216.000 på 14 besøgssteder. Det er umuligt at nævne alle meritterne gennem så mange års museumsvirke, ligesom en enkelt årbog som denne på ingen måde kan rumme et helt års arbejde på de to vestjyske museer.

God læselyst

Mette Bjerrum Jensen og Claus Kjeld Jensen

- Lokalteter omtalt i de enkelte artikler
- ☞ Museer og udstillingssteder
- Arkæologiske udgravninger

150

16

38

45

31

76

84

58

58

69

22

92

117

58

58

142

31

128

Indhold

- 6** Museumsforeningernes årsberetninger
- 16** Karen fik genoplivet det lokalhistoriske arkiv
Af Annette Holm
- 19** Årets gang i ArkVest
Af Lene B. Frandsen & Poul Krogh Jørgensen
- 22** Landskabet fortæller
Af Karen Bjelke Fisker & Stina Trolldoft Andresen
- 31** Den magiske middelalder
Af Rachel Facius Andersen
- 38** Arkæologiske spor fra det ældste Ringkøbing
Af Jens Aarup Jensen
- 45** Grønnegade i gamle fotografier
Af Christian Ringskou
- 58** Lensaflysningen i Vestjylland
Af Mikael Frausing
- 69** Epervier – en vestjysk stranding
Af Lene Nygaard Hansen
- 76** Brødrene i Provstgaards Hus
Af Caroline E. Larsen
- 84** Provstgaards Hus – bygningshistorie og istandsættelse
Af Steffen M. Søndergaard, arkitekt MAA
- 92** At vinde freden – mellem nazisme og demokrati
Af John V. Jensen
- 117** Frygten for de tyske kvinder
Af Maria Nygaard Madsen
- 128** Blåt til inspiration
Af John V. Jensen
- 142** Who let the kids out?
Af Pernille Ø. Sørensen
- 150** Danmarks største dronfoto
Af Torben Egeberg
- 156** Årets udgravninger
Af arkæologerne i ArkVest
- 176** Tidstavle

Brødrene i Provstgaards Hus

– fup og fakta og de to brødre i Provstgaards Hus

Af Caroline E. Larsen

”Det er forkert! Det er altså forkert, det der står der!” Håndværkerne¹ fra Ringkøbing-Skjern Museum blev pludselig afbrudt i deres arbejde, da en ellers tilsyneladende fredelig forbigående pludselig stod og følte trang til at råbe op om fup og fakta.

Men inden vi når til det, skal vi nok starte et helt andet sted, nemlig i 1914. Og også her råber den første op, i dette tilfælde mig: ”For det er altså forkert, det der står der!” Vi skal nemlig i stedet starte i 1922, selvom vi på Ringkøbing-Skjern Museum i lang tid troede, historien om brødrene i Provstgaards Hus startede otte år tidligere. Denne artikel omhandler nemlig det lille hus og lidt om den historie, der førte til, at vi på Ringkøbing-Skjern Museum i uge 41 i 2018

Provstgaards Hus før første ombygning, bemærk der kun er én skorsten.

igen kunne åbne den gamle grønne dør og byde gæster indenfor i Provstgaards Hus ved Skjern Ås delta.

”Vor barndoms, ungdoms, og manddoms Paradis!”

Ved Skjern Ås delta lå der i mange år en lille holm, Ternholm – eller ”Tanholm” på godt vestjysk. Holmen fik sandsynligvis sit navn efter en større ternekoloni, der har været på stedet.² På denne holm stod der før i tiden et lille skur, og skuret blev blandt andet brugt af Ibsenslægten fra Stauning til at krybe i ly for vejr og vind, når de var ude at jage eller fiske i området. Jagt og fiskeri havde i flere generationer interesseret Ibsenslægten, og derfor var det måske heller ikke så underligt, at to brødre fra slægten, Søren Kristian og Niels Provstgaard, i 1922 besluttede sig for at bygge et lille hus på Ternholm og flytte derud. ”Her har vor slægt i fortid og i nutid haft utallige store oplevelser med jagt og fiskeri,” fortæller Niels Provstgaard Jensen i et brev fra 1967, og oplevelserne blev kun større, da brødrene flyttede ud til, hvad de kaldte deres: ”barndoms, ungdoms, og manddoms Paradis!”³

Hvorfor det lige præcis blev disse to brødre, der flyttede ud til Skjern Ås delta, ved vi ikke. De var ud af en søskendeflok på ni, hvoraf der var én pige. Niels Provstgaard blev født som nummer fem, mens Søren Kristian var hele flokkens lillebror. Dette betød også, at der var en forholdsvis stor aldersforskel på de to; faktisk var Niels Provstgaard 37 år og Søren Kristian kun 23 år, da de flyttede ud på holmen. Niels Provstgaard var uddannet tømrer, mens Søren

Kristian var landmand, men fælles for de to brødre var en kæmpe interesse – og ikke mindst flair – for jagt og fiskeri.

At brødrene valgte Ternholm som hjem, giver sig selv; de var kommet her i mange år og kendte både stedet og naturen – så de må have vidst, hvor de gode jagt- og fiskerimuligheder var. Hvorfor de valgte at flytte ud til deltaet, ved vi ikke, men min egen teori er, at der har været nogle drengedrømme, der skulle leves ud og nogle horn, der skulle løbes af. – Og i bedste Rane og Eske Willerslev-stil er dette blevet gjort langt udenfor lands lov og ret. Derfor har selve huset formentlig heller ikke haft den store betydning for brødrene, da de i 1922 byggede og flyttede ind i det "beskedne" hus uden vand og strøm, men dog med nogenlunde plads til dem, deres jagt- og fiskeriudstyr, fangsten og en stor rygeovn, hvor de kunne ryge alt fra ænder og svaner til laks og dyrekøller.

Men at beskrive huset som beskedent er faktisk noget af en underdrivelse – trods det der først blev ført vand og strøm ind i huset i 2018! For som allerede nævnt var Niels Provstgaard tømrer, og huset emmer af ham og hans gode ideer. Og selv da huset kun rummede de to brødre og deres udstyr, var det stadig gennemtænkt ned i selv de mindste detaljer. I en tid hvor manden bag IKEA endnu ikke var født, skabte Niels Provstgaard løsninger, som selv Ingvar Kamprad⁴ ville have misundt. Funktionalismen havde knap holdt sit indtog i Danmark,⁵ men i en lille jagthytte langt fra København skabte en tømrer funktionalistiske skabe og inventar. Vægge er i virkeligheden skabe, og husets største rum kan halveres ved hjælp af en stor foldevæg. Alt dette er i tråd med de tanker, der senere blev udtænkt på Kunstakademiets skole for rumudstyr og møbelkunst, og alt dette skete langt fra København.

I 1926 gennemgik huset ved åen en større ombygning. Lillebror Søren Kristian blev gift med gårdmamsdatteren Johanne Christine Vestergaard, og hun indvilgede i at bo på Ternholm – hvad der må have føltes som meget langt væk fra civilisation. Hvor langt væk det rent faktisk var, fortæller Jens Chr. Jensen, der levede i området omkring

Skjern Å på samme tid som brødrene, om i *Teglbrænderens erindringer*:

Og derude blev Søren Krestens børn født, og een af dem i sådan vandperiode. Der kunne ikke køres dertil nogen steder fra, så højt stod vandet. Men Provstgaard, der var snedker, og selv lavede sine både, havde også een med motor i. Med den sejlede han oven over pigtrådshegnet til Lønborg kirkebakke i stormvejrs efter jordemoderen.⁶

Fordi Johanne flyttede ind, skulle huset laves om, så der også kunne være plads til en frue og en familie. Der kom nye stuer og et nyt køkken⁷ – og efterhånden også en hel del børn! Faktisk fik Søren Kristian og Johanne fire børn,

Søren Kristian og Johanne på deres bryllupsdag.

Provstgaards Hus efter udbygningen. Huset nu har to skorstene og en ekstra tilbygning. Museet har i dag genskabt gangen mellem huset og tilbygningen.

mens de boede i huset! Da deres ældste barn skulle i skole, flyttede familien dog tilbage til "civilisationen" i Stauning, hvor de byggede huset "Fjordlyst". Om Johanne bemærker svogeren Niels Provstgaard, at "hun var en frisk og dygtig pige ... kom med godt udstyr og havde sans for orden og hygge og skabte et hyggeligt hjem." Han fortsætter: "Det hele udviklede sig efterhånden til en større husstand med megen "Gæstereren."

Hvis man har besøgt huset, kan det være svært at forestille sig det, men faktisk rummede huset på et tidspunkt brødrene, Johanne, flere børn, en karl og en pige!⁸ Dette forklarer måske også bedre, hvorfor den stue, som vi på museet kalder den "pæne stue", blev kaldt "Provstgaards stue" af brødrenes efterkommere, da de i efteråret 2018 så huset!

Provstgaards stue

I den tid jeg har været på Ringkøbing-Skjern Museum, og i den tid vi har arbejdet med istandsættelsen af Provstgaards Hus, er husets lille kvadratiske tilbygning gået under navnet: "Den pæne stue". Bygningen indeholdt blandt andet en helt særlig fuglesamling – som vi vender tilbage til – men det skulle vise sig, at den blev kaldt noget helt andet, end

vi på museet havde troet. Da vi genåbnede Provstgaards Hus, var vi nemlig så heldige, at flere af de to brødres efterkommerne var med til åbningsreceptionen, og da jeg på et tidspunkt kom forbi det bord, hvor de havde slået sig ned, var der en, der nævnte noget med "Provstgaards stue". Jeg spidsede straks ører og måtte høre mere, for hvorfor kaldte de nu "den pæne stue" det?

Det er svært at lade være med at digte historier om de mennesker, man læser om og laver udstilling om, og en af de små historier, jeg havde digtet om Provstgaards Hus, omhandlede "den pæne stue". Jeg så for mig, hvordan Niels Provstgaard, Søren Kristian, Johanne, alle børnene og en hel del gæster holdt juleaften, dåb og andre store begivenheder i stuen, og hvordan denne stue var stadsestuen – og altså kun blev brugt, når der var noget helt særligt, der skulle fejres i familien. Men jeg tog fejl! De store begivenheder i familien Jensens liv blev fejret i husets store alrum, mens den lille ekstra bygning tilhørte Niels Provstgaard. I denne stue kunne han trække sig tilbage – hvilket muligvis også har været nødvendigt, når man tænker på, at han var ungarl i et hus, der var fyldt med små børn!

Niels Provstgaard

Og hvem var så denne ungarl? Jeg har indtil videre præsenteret Niels Provstgaard som storebror, som fisker, jæger og innovativ tømrer, men han var så meget mere. Som allerede nævnt var han en del ældre end lillebror Søren Kristian og var altså allerede en voksen mand, da brødrene flyttede ud på Ternholm. Han var ungarl og blev først meget sent i livet gift med sin egen Johanne – faktisk var det nok også giftermålet, der gjorde, at Niels Provstgaard, eller Provstgaard, som han blev kaldt af sine nærmeste, i 1936 flyttede fra Ternholm til Lemvig.⁹

Da jeg blev sat ind i historien om huset ved Skjern Ås del-ta, var det med en vis underforståelse af, at jeg da måtte vide noget om egnen og historien; men som udefrakommende anede jeg absolut ingenting og måtte starte helt forfra. Det

har betydet, at jeg føler, at jeg har lært familien og ikke mindst Niels Provstgaard vældig godt at kende – for han har sat sit umiskendelige præg på historien og huset, der stadig fortæller om ham, hans håndværk og hans historie.

De store ruser ved huset fortalte således om driftige og dygtige håndværkere og fiskere:

... i en årrække drev vi et interessant og ret indbringende lakse og anden fiskeri i Skjern Å og Ringkøbing Fjord. Vi eksporterede fisken over Lønborg til Belgien, Tyskland og England bl.a. foruden hjemmemarkedet.¹⁰

Når man tager i betragtning, at disse ord er skrevet af en vestjyde, skal "ret indbringende" tages med et gran salt – de to brødre har formentlig tjent styrtende på deres fiskeri! De blev i hvert fald foregangsmænd på mange måder:

Niels Provstgaard var den første på østsiden af fjorden, der fik motorbåd, og også den første der fik ålegarn til dybet. Vi andre krogfiskere var misundelige på ham, når han kom sejlene forbi vores huse, og vi talte om, at sådan et fartøj fik vi nok aldrig råd til.¹¹

Ligesom brødrene også var nogle af de første i området til at få telefon og radio,¹² men strøm og vand blev det aldrig til: "De havde forsøgt med en pumpe ved huset, men vandet var helt rødt af okker".¹³

Det var altså to driftige herrer, der bosatte sig på Ternholm, og særligt Niels Provstgaard var det, man i dag ville kalde, "one of a kind". Hans familie fortalte os, at han var "lidt engelsk" – underforstået, at han godt kunne lide at gøre noget ud af sig selv og sin påklædning, hvilket måske var lidt atypisk for en mand, der boede i udkanten af Vestjylland i starten af 1900-tallet. Men Niels Provstgaard har vel også været – og haft behov for at være – atypisk. Hvordan skulle to brødre ellers klare sig i den store verden, hvis ikke – i hvert fald én af dem – var lidt anderledes end de andre fiskere ved Skjern Å?

Og så var der fuglesamlingen i "den pæne stue" eller "Provstgaards stue". De, der har besøgt Provstgaards Hus – eller i gamle dage Skjern Å Museet/Bymuseet – er helt med på, hvilken fuglesamling der her refereres til, og

hvorfor den med rette kan kaldes "fuglesamlingen". For når der ikke skulle fiskes og jages, så havde Niels Provstgaard tid til at pleje en af sine helt store interesser: naturen – og fuglene i den. Som tidligere nævnt blev Provstgaards Hus bygget til og om, da Johanne flyttede ind, og om det skriver Jakob Rindom, hvis far lejede den eng, Provstgaards Hus står på, ud til brødrene:

I vest havde Niels Provstgård bygget en stue til stuehuset med en lille mellemgang. Her havde han sin store fuglesamling. Fuglene havde han dels skudt i engene og dels i de nordiske lande. Det var altid spændende at komme ind og se fuglene og deres æg.¹⁴

Der er altså tale om en helt unik fugle- og ægsamling fra starten af 1900-tallet. Ved hver fugl og hvert æg har Niels Provstgaard omhyggeligt nedskrevet art og året, hvor han fundet fuglen eller ægget. Sedlerne er prægede af at være

Niels Provstgaard på jagt.

omkring 100 år gamle, men de er og skal vedblive at være en del af samlingen og fortæller meget om det møjsommelige arbejde, der ligger bag. Og hvad er denne store samling så udstillet i? Den står såmænd stadig i de skabe, tømrer Niels Provstgaard skabte til huset, og hvori der er gjort plads til både fugle æg: "Niels Provstgård blev boende ene derude et stykke tid, så flyttede han til Lemvig med fuglene..."¹⁵

Provstgaard?

Og så var der lige det der med navnet, Provstgaard, og dermed Provstgaards Hus, altså underforstået huset der tilhører/tilhørte Provstgaard. Flere gange stødte jeg også på udtrykket "brødrene Provstgaard" osv. Det blev selvfølgelig kun endnu mere forvirrende, da navnet "Ibsen" også pludselig kom ind i billedet som et navn, man skulle forholde sig til. "Ibsen" var dog hurtigt at kategorisere, for som allerede nævnt var det den slægt, de to brødre tilhørte. Så langt så godt. At de to brødre også hed Jensen til efternavn, var sådan set også helt efter bogen, men så var der altså bare det der med "Provstgaard". Som tidligere nævnt var der ni børn i den søskendeflok, Niels Provstgaard og Søren Kristian tilhørte, men kun én bar altså navnet Provstgaard – og ikke som efternavn, men som mellemnavn. Vi havde studeret kirkebøger og talt med efterkommere, men stadig ikke fundet grunden til, at Niels blev til Provstgaard. Det tætteste, vi kom på en forklaring, var, at brødrene havde en faster, Ane Else Cathrine Jensen, der var gift med Niels Andersen (Provstgaard), og parrets tre sønner bærer alle efternavnet Provstgaard.¹⁶ Men hvad har det med "vores" Niels at gøre?

Som jeg sidder og skriver dette, bliver jeg atter nysgerrig, og pludselig går det op for mig! Jeg kigger på datoer, bladrer igen gennem slægtsbogen og hiver kirkebøgerne frem. Niels Andersen (Provstgaard) døde nemlig den 8. oktober 1883, og to år efter, i 1885, kom der et nyt drengebarn til familien: Niels Provstgaard, som selvfølgelig er blevet

opkaldt efter den afdøde onkel! Tja, nogle gange skal man lige hele processen igennem én gang til, før tøren falder!

Nå, hurtigt tilbage til "Provstgaards Hus" og "brødrene Provstgaard", de to udtryk der ofte er blevet brugt om huset og brødrene. At kalde huset for Provstgaards Hus er i min optik helt i orden; det er Niels Provstgaard, der har udtænkt og bygget huset, og han blev boende i det lille hus i en årrække, efter Søren Kristian og hans familie var flyttet. Men at kalde dem for brødrene Provstgaard skurrer i mine ører, og af samme grund har denne artikel også fået navnet: "brødrene i Provstgaards Hus". Vi slipper dog nok ikke helt af med "brødrene Provstgaard" – men det er nu også helt i orden.

Kristian eller Christian?

Men det var ikke kun Niels Provstgaards navn, der fik os til at rode kirkebøgerne igennem. Søren Kristians navn var også til debat – for var det med Ch eller K? I slægtsbogen, udarbejdet af familien selv, blev det stavet med Ch, men i Niels Provstgaards erindringer skriver han Kristian med K!

For at finde den rette stavemåde skal anføres, at Søren Kristian og Johanne fik i alt ni børn, hvoraf de fire blev født på Ternholm, og så er vi tilbage til den tilfældigt forbipasserende, der råbte ad de håndværkere, der var i gang med at istandsætte Provstgaards Hus. For hvor mange børn blev der rent faktisk født på Ternholm? På det skilt der i mange år har stået og fortalt om huset, stod der to børn – men dette var den forbipasserende aldeles ikke enig i! For vedkommende mente helt sikkert, at der blev født tre børn. Men hvad var rigtigt?

To mysterier, men igen var det familien og ikke mindst kirkebøgerne, der havde løsningen, der desværre er sørgelig, for der blev født fire børn, mens Søren Kristian og Johanne boede ved Skjern Ås delta: Eva i 1927, Christian i 1928, Gerda i 1930 og Carl Christian, der døde samme år, i 1932.

Besøger man Provstgaards Hus i dag, vil man se, at denne lille Carl Christian står opført som Karl Christian

Eva og Christian på Ternholm.

– men dette er en fejl, som forfatteren af denne artikel og teksten i Provstgaards Hus først nu er blevet opmærksom på. For mens vi har undret os over, om Søren Kristian var med Ch eller K, har vi ikke taget stilling til børnenes navne – og det er der egentlig en god grund til, for efter Søren Kristian og Johanne flyttede til Stauning, kom der yderligere fem børn til: Kamma (1933), Carl Christian (1935), Ib Harald (1937), Else (1939) og Niels Otto (1944).

Det kan måske undre, at der står Carl Christian to gange, og netop derfor erkender denne forfatter også sin fejl; for mens vi troede, at den anden Carl Christian ændrede sit navn fra Carl Kristian til Carl Christian og altså blev den lokale navnkundige Carl C. fra Skjern, viser det sig ikke at være tilfældet! Carl Christian ændrede nemlig sit første navn fra Karl Christian til Carl Christian, således at han fik samme navn som sin afdøde storebror – mens vi på museet troede, at det var Ch'et i Christian, der var det nye. Alt dette var med til at skabe endnu mere forvirring om måden at stave det oprindelige Kristian i Søren Kristian. Men selvom han altså navngav ikke mindre end tre af sine sønner Christian med Ch, var Søren Kristian selv døbt Kristian med K! Hvor Ch'et kom fra, ved vi ikke, men måske kommer det fra Ch'et i moderens navn Johanne Christine.

Som en lille krølle på navnehistorierne i Søren Kristians familie, skal det også kort bemærkes, at der den 31. marts 1967 blev givet tilladelse til, at Karl Christian (!) og hustru kunne give deres søn mellemnavnet Ternholm.¹⁷ Et mellemnavn, der ligesom stedet selv, stadig lever videre i familien.

“Se lige...”

I det hele taget har historien om Ternholm og Provstgaards Hus en tendens til at sætte sig fast på de mennesker, der hører den, og fra museet startede sin store istandsættelse af huset ved Skjern Ås delta, har der været udvist stor interesse for projektet, og vi har modtaget mange spændende historier og genstande fra huset. Blandt andet blev vi kontaktet af Niels Provstgaard og Søren Kristians nevø, Kjeld og hans hustru Birthe, der kunne bidrage med gode historier om og unikke genstande fra brødrene i Provstgaards Hus, bl.a. Niels Provstgaards gevær. Kjeld havde nemlig overtaget sin onkels gamle gevær – og hvilket gevær!

Geværet, en Greener F20, var særligt bestilt hjem fra England og er stadig en sjældenhed i Danmark. Og ydermere er Niels Provstgaards gevær ekstra specielt, da han selv har lavet aftræksbøjlen og pistolgrebet, og geværet bærer ikke kun tydelige spor af Provstgaards fine håndværk, men også af et helt andet af museets geværer, som vi har valgt at kalde “Ibsengeværet”. “Ibsengeværet” stammer naturligvis fra brødrenes slægt, og Niels Provstgaards engelske gevær med hans hjemmelavede aftræksbøjle og pistolgreb minder meget om “Ibsengeværet”, så mon ikke Provstgaard lod sig inspirere af slægtens gevær?

Da vi fra museet i sommeren 2018 besøgte Kjeld og Birthe, spurgte vi også lidt ind til billeder fra perioden, da vi havde lidt, men selvfølgelig gerne ville have flere, og ægteparret mente nok, de havde nogle, men desværre mest på gamle glasplader. Billederne og glaspladerne blev fundet frem, og pludselig sad jeg med en lille skat i hånden! “Se lige...”, hviskede jeg og puffede til min kollega, for der sad jeg med et billede af Niels Provstgaard og hans

Niels Provstgaard med sin fuglesamling.

store fuglesamling, som er noget af det, der for alvor gør Provstgaards Hus specielt! Jeg havde det, som havde jeg fundet Provstgaards Hus' hellige gral, og selvom Kjeld og Birthe beklagede, at billedet var på en glasplade, kunne vi berolige dem, for netop det har betydet, at vi har kunnet indscanne det – og de andre fantastiske billeder vi fik med – i så god en opløsning, at billedet af Niels Provstgaard og hans fugle i formatet 1x1 meter i dag kan ses i huset. Det omhyggeligt opstillede billede af Niels Provstgaard som engelsk gentleman pryder også denne årbogs forside.

Først i tyverne...

Og på den måde ender denne artikel, hvor den startede. Eller næsten, for jeg har jo endnu ikke fortalt, hvorfor historien skulle begynde otte år senere, end vi fra museet egentlig troede. For vi troede, at vi skulle begynde i 1914, men det tal kunne jeg bare ikke få til at passe, så jeg begyndte at spørge rundt på museet, hvorfor det egentlig var, at vi sagde 1914. Som altid var der en god begrundelse: det var det årstal,

der stod alle steder! Det måtte altså være det rigtige, men denne bisætning blev ved med at drille mig: "... og først i tyverne byggede jeg og min yngste bror Søren Kristian et hus, som vi flyttede ind i..."¹⁸ Og som en anden blodhund gik jeg i gang med at søge i gamle dokumenter og papirer, fik hjælp fra vores arkæologer i ArkVest til at finde gamle kort, og i Jakob Rindoms erindringer stod der endnu en gang: "Først i tyverne havde Søren Chr. Jensen og hans bror Niels Provstgård, af far fået lov til at bygge huset der."¹⁹ Og til sidst konkluderede vi, at historien om Provstgaards Hus måtte starte et helt andet sted, nemlig i det årstal en af mine kolleger havde hørt igen og igen: 1922.

Velkommen i Provstgaards Hus

Og sådan slutter gennemgangen af noget af alt det arbejde, der lå bag åbningen af Provstgaards Hus i efteråret 2018. Det har været svært at begrænse sig, for museet har fået så mange historier og genstande ind, og vi er taknemmelige for alle bidrag. Dette betyder, at jeg slet ikke er vendt tilbage til det lille skur, der i sin tid gav ly til Ibsenslægten på Ternholm, og hvordan det skur flyttede med Niels Provstgaard, da han flyttede til Lemvig og senere blev en del af et sommerhus. Jeg har heller ikke skrevet om alle de ting, der blev fanget, og alle de svaner(!) der blev skudt ved Provstgaards Hus. På samme måde er der ikke efterladt spaltepads til fortællingen om vores arbejde med udstillingerne, og om hvordan vi igen har hængt ruser og fælder i huset, at vi igen har fået en telefon til at ringe i huset, at vi har fået brødrene til igen at gå og pusle rundt derude, og om alt det andet, men det håber jeg i stedet, du, kære læser, vil tage ud og opleve. For det er én ting at læse om huset, noget andet er at opleve det lille hus ved Skjern Ås delta, for det er oplevelsen af naturen omkring det, den historie huset selv fortæller, og alle indtrykkene på Ternholm, der gør Provstgaards Hus til noget helt særligt.

Caroline Larsen kan kontaktes på cl@levendehistorie.dk

Noter

1. Du kan læse mere om det store arbejde med istandsættelsen i Steffen M. Søndergaards artikel: Provtgaards Hus – bygningshistorie og istandsættelse i denne udgave af *opdatering*.
2. Læs mere om historien og naturen ved Provtgaards Hus i: Sabine Jensen: Provtgaards Hus i hjertet af Skjern Å – et 100 år gammelt vidnesbyrd om livet ved Skjern Ås mundning. *opdatering* 2013, s. 68-73.
3. Niels Provtgaard Jensens erindringer fra 1967.
4. Manden bag IKEA.
5. Se fx Thomas Dickson: *Dansk design*, København 2006, s. 13.
6. Jens Chr. Jensen: *Teglbrænderens erindringer. Fisker og jæger ved Skjern Å og Ringkøbing Fjord 1901-1985*. Skjern-Egvad Museum 2002, s. 32-33.
7. Provtgaard.
8. Ibid.
9. Ibid.
10. Ibid.
11. Jens Chr. Jensen, s. 58.
12. Provtgaard; Jakob Rindoms erindringer, nedskrevet i 1999.
13. Rindom
14. Ibid.
15. Ibid.
16. Fra slægtsbogen *Ibsenslægten i Stauning 1761-2001*, udarbejdet og foræret til Ringkøbing-Skjern Museum af Elisabeth Øllgaard Jensen. Elisabeth var gift med Carl Christian Jensen; Søren Kristian og Johannes sjette barn, født på Fjordlyst.
17. Navnebeviset findes i slægtsbogen *Ibsenslægten i Stauning 1761-2001*.
18. Provtgaard.
19. Rindom.

Morgen ved det nyistandsatte Provtgaards Hus, billedet er taget af forfatteren bag denne artikel få dage inden huset genåbnede for gæster.